

АНОТАЦІЯ

Котов Е. В. Дискурсивна природа сучасного політичного процесу: моделювання та прогнозування. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія». – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

Здійснено дослідження політичного процесу через його дискурсивне втілення, де дискурс постає системоутворюючим вектором, що самоактуалізується через конкретні політичні тексти і дії, що реалізуються і трактуються в межах допустимих (заданих) меж дискурсивної структури.

Вихідною тезою теоретичної і практичної роботи виступає положення постструктуралістської теорії дискурсу щодо того, що політичний процес обумовлений існуванням мета утворення, іменованого дискурс, яке представляється як деяка відносно стабільна структура, що включає лінгвістичні аспекти мови та прагматичні аспекти дії, обмежує все те, що може бути помислено, сказано і, отже, зроблено стосовно явищ і подій, що відбуваються в політичному середовищі. Сам по собі дискурс виражений в слабо ієрархізованій структурі мовленнєвих понять, які можна вивести з будь-якого політичного тексту, незалежно від теми, обсягу і т.д. Домінуюча лінія опису і дій в рамках політичного процесу іменується «гегемонний» дискурс.

В рамках роботи доведена принципова можливість формально-лінгвістичного вилучення і моделювання структури дискурсу, в якій кожен елемент є як організовуючим, так і організованим іншими елементами, перебуваючи з ними в складній структурі відносини співвідпорядкування. Сама мережа, таким чином, в максимально допустимій надлишковій формі описує структуру політичного дискурсу всередині окремого символічного об'єднання. Подібна формалізована модель дискурсу пропонується вперше. Крім того, в роботі проводиться спроба впровадження подібної структури в різних варіаціях, від чистого перенесення теоретичних концептів в практичну

площину до різних модифікацій моделі в спробі формалізувати політологічне дослідження і максимально підвищити ступінь верифікованості результатів наукового пошуку.

Даний підхід, дозволяє розглядати політичний процес не з точки зору дій окремих політичних акторів, що керуються приватними цілями і завданнями, а як процес, підпорядкований логіці дискурсу, мета утворення, що визначає логіку дій еліти. Даний аналіз дозволив визначити, що поняття суб'єкта в сучасній політичній науці зазнає значних трансформацій, а отже, суб'єкт в теоретичній площині дослідження більше не може визначатися в контексті стійких ментальних диспозицій і з необхідністю його аналіз у науково-практичній площині повинен проводитися з акцентом на умовах, які його допускають та відтворюють.

В рамках роботи доведено, що в сучасному політичному процесі дії індивіда деперсоніфікуються, будучи результатом детермінації суб'єкта в рамках дискурсівного поля, що надає йому можливі, але обмежені (гегемонним дискурсом) шляхи суб'єктивації. Так, окремо взятий політичний актор, що покладається у своїй діяльності на ряд стійких ментальних диспозицій, в кінцевому рахунку існує в рамках фрагментарної ідентичності, обмеженої дискурсом. Суть, будь-які його дії можуть бути розглянуті і, навіть більше, спрогнозовані за допомогою виокремлення структури дискурсу, що в свою чергу, до певної міри дозволяє давати прогноз щодо подальших шляхів розвитку політичного процесу.

Із метою підвищення ступеню верифікуємості та формалізуємості отримуваних даних автором було запропоновано проводити дискурсивний аналіз із застосуванням формальної моделі аналізу політичного дискурсу. Теоретико-практичні засади такого типу аналізу було визначено як трансформаційний синтез постструктуралістської дискурсивної теорії та методів дистрибутивної семантики та математичного моделювання, що здійснено на мові програмування R.

Такий аналіз дозволив побудувати діахронічну та синхронічну моделі структури політичного дискурсу України в часовому інтервалі 2009 – 2020 рр. Так, в ході даного аналізу було визначено, що реалізація даного підходу можлива, а також виведено ряд ключових позицій щодо дискурсивної структури політичного процесу України в різні часові проміжки, якими було обрано крок в два роки, за для відстеження шляхів та результатів трансформацій в дискурсивній структурі.

Так, визначається, що українська політична дискурсивна структура може бути представлена в якості нестабільної із зазначенням характерних показників щодо дискурсивних критеріїв на кожному етапі. До ключових «уразливих» місць моделі структури політичного дискурсу віднесено: - слабе формування ідентичності, в рамках символічного утворення держави, що як виражено, так і призводить в тому і до того, що шляхи самоідентифікації в межах структури визначаються на рівні держави у плаваючих знаках, які не сформовані до кінця в якості вузлових точок, а отже не закріплені в дискурсивній структурі гегемонним шляхом. Це формує ситуацію, коли інші дискурсивні структури, сформовані як всередині так і поза формальними та символічними кордонами, вступають в боротьбу щодо формування значення ідентичності, та надають громадянам ряд суб'єктних позицій, що посилюють антагоністичність самоідентифікацій на рівні українського суспільства, та призводять до стану конфлікту ідентичностей, жодна з яких не може бути закріплена гегемонним чином.

В ході дослідження автором було доведено високий рівень конформності та «спадковості» дискурсивної структури, що виражено в наборі ключових дискурсивних патернів, які можуть бути представлені як відносно закріплені на рівні гегемонного дискурсу групи вузлових точок та моментів, відтворювані в рамках різних дискурсивних структур із високим рівнем конформності та незначним перерзподілом супідрядних моментів щодо їх визначення. Окрім того, було визначено високий рівень кореляції

аналізованих текстів, середній показник якої для різних часових інтервалів складав більш ніж 0,6.

В ході дослідження за допомогою отриманих моделей дискурсивних структур, автором було представлено їх семантичне наповнення через визначення змісту їх параметрів на рівні уточнення значень вузлових точок, що дозволило проводити наочний аналіз ступеню їх подібності та розбіжностей. Зокрема, було визначено значне співпадіння дискурсивних структур політичного процесу в Україні на рівні патерного розподілу для усього періоду дослідження. Виходячи із вищезазначеного автор робить висновок щодо підтвердженості тези щодо десуб'єктивації сучасного політичного процесу, як форми функціонування політичних акторів в якості самоусвідомлених суб'єктів.

В ході дослідження було сформовано та проаналізовано найбільш важливі аспекти моделювання політичного дискурсу з точки зору прогнозування його подальшого розвитку. Побудовано прогноз стану моделі політичного дискурсу із проміжним інтервалом в 2 роки на рівні патерного розподілу вузлових точок дискурсивної структури, що заснована на залежності випадкових послідовних величин, із ієрархізованим визначенням векторів впливу на прогнозований період. Прогноз деталізовано в визначенні трьох ключових дискурсивних патернів, розрахованих із використанням ймовірнісного підходу. Так, на основі проведеного аналізу можна очікувати, що в прогнозований період дискурсивна структура політичного процесу залишатиметься незмінною на рівні вузлових точок, проте відкритою до трансформацій на рівні змістовного наповнення окремих знаків. Окрім того, в роботі розглянуто шляхи та форми подальших досліджень та визначено ключові аспекти, що потребують вирішення на шляху до побудови розширених прогнозів на основі формальних моделей політичної дискурсивної структури.

Ключові слова: дискурс, формальний дискурс-аналіз, політичний процес, політичний суб'єкт, дискурсивна структура, формальна модель.

ABSTRACT

Kotov E.V. The discursive nature of the modern political process: modeling and forecasting. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the acquisition of a scientific degree of Ph.D. in Political Science by specialty 052 "Political Science". – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The political process is studied through its discursive embodiment, in which language appears as a system-forming vector that is self-actualized through specific political texts and activities that are realized and interpreted within the discursive structure's permissible (specified) bounds.

The viewpoint of the theoretical and practical work is the position of the post-structuralist theory of discourse that the political process is conditioned by the existence of the purpose of Education, called discourse, which is described as a generally constant framework that includes linguistic characteristics of language and pragmatic components of action, restricts all that may be thought, expressed, and, as a result, done in relation to political phenomena and events. The discourse itself is articulated in a loosely hierarchical framework of concepts that may be derived from any political book, independent of its topic, volume, or other characteristics. The prevailing line of description and action in the political process is called “hegemonic” discourse.

The essential possibility of formal language extraction and modeling of the structure of speech is demonstrated in the context of the work, in which each element organizes and is structured by other components, forming a complex structure of subordination relationships with them. As a result, the network itself, in the most redundant form possible, represents the structure of political speech within a separate symbolic association. This is the first time someone has offered a codified model of discourse. Furthermore, the work tries to introduce such a structure in a variety of ways, ranging from a simple transfer of theoretical concepts to the

practical plane to various model modifications in an attempt to formalize political science research and increase the degree of verification of scientific search results.

This approach allows us to examine the political process as a process subjugated to the logic of discourse, the goal of Education, which dictates the logic of the elite's activities, rather than as the acts of individual political actors directed by private interests and ambitions. This analysis allowed us to conclude that the concept of a subject in modern political science is undergoing significant transformations, and therefore, the subject in the theoretical plane of research can no longer be defined in the context of stable mental dispositions and with the need for its analysis in the scientific and practical plane should be carried out with an emphasis on the conditions that allow and reproduce it.

Within the framework of the work, it is provided that in the modern political process, the actions of an individual are depersonalized, as a result of determining the subject within the framework of the discussion field, which provided him with possible, but limited (by hegemonic discourse) ways of subjectivation. Thus, a single political actor operates inside the framework of a fragmentary identity constrained by discourse, relying on a number of stable mental dispositions. The core of any of his actions may be analyzed and, even more so, forecasted by highlighting the structure of discourse, which in turn allows us to make certain predictions about the political process's future evolution.

In order to increase the degree of verifiability and formalization of the obtained data, the author proposed to conduct a discursive analysis using a formal model of political discourse analysis. The theoretical and practical foundations of this type of analysis are defined as a transformational synthesis of post-structuralist discursive theory and methods of distributive semantics and mathematical modeling, implemented in the R programming language.

This analysis allowed us to build diachronic and synchronic models of the structure of the political discourse of Ukraine in the time interval 2009-2020. thus, During this analysis, it was determined that the implementation of this approach is possible, and also deduced a number of key positions regarding the discursive

structure of the political process of Ukraine in different time intervals, which was chosen a step in two years, to track the ways and results of transformations in the discursive structure.

Thus, it is determined that the Ukrainian political discursive structure can be presented as unstable with an indication of characteristic indicators for discursive criteria at each stage. The key "vulnerabilities" of the model of the structure of political discourse include: - weak formation of identity, within the symbolic formation of the state, which is both expressed and leads to the fact that the ways of self-identification within the structure are determined at the state level in floating signs that are not fully formed as nodal points, and therefore are not fixed in the discursive structure by hegemonic means. This creates a situation in which other discursive structures, both inside and outside formal and symbolic borders, compete to define the meaning of identity, providing citizens with a variety of subject positions that exacerbate self-identity conflict at the level of Ukrainian society and lead to a state of identity conflict that no one can resolve in a hegemonic way.

Throughout the study, the author demonstrated that the discursive structure has a high level of conformity and "heredity," which is manifested in a set of important discursive patterns that may be presented as relatively fixed at the level of hegemonic discourse groups of nodal points and moments, which are reproduced within various discursive structures with a high level of conformity and a slight re-separation of subordinate moments regarding their definition. Furthermore, the evaluated texts had a high level of correlation, with an average indication of more than 0.6 for different time intervals.

In the course of the research on the base of the obtained models of discursive structures, the author represented a semantic content of the structures through the determination of the content of their parameters at the level of clarification of the values of nodal points. It allowed to conduct a visual analysis of the degree of their similarities and differences. In particular, a significant overlap of the discursive structures of the political process in Ukraine at the level of pattern distribution for the entire research period was determined. The author concludes that the thesis on

desubjectivation of contemporary political process as a kind of functioning of political actors as self-aware persons is verified based on the foregoing.

The most essential elements of political discourse modeling from the perspective of forecasting were established and studied during the course of the research. A forecast of the model state with an intermediate interval of 2 years is constructed at the level of the pattern distribution of nodal points of the discursive structure, which is based on the dependence of random consecutive quantities, with a hierarchical definition of vectors of influence on the predicted period. The forecast is detailed in the definition of three key discursive patterns calculated using a probabilistic approach. As a result of the analysis, we can anticipate that the discursive structure model will remain stable at the nodal point level during the forecasted time, but it will be open to modifications at the level of content of individual symbols. Furthermore, the work addresses future research avenues and outlines major issues that must be addressed on the path to developing extended projections based on formal models of political discourse structure.

Key words: discourse, formal discourse analysis, political process, political subject, discursive structure, formal model.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Котов Е. В. Методичні засади формального аналізу політичного дискурсу. *Політичне життя*. № 3, 2019. С. 77-81.
2. Котов Е. В. Теоретичні засади застосування дискурс-аналізу для дослідження політичного суб'єкта. *Політичне життя*. № 3, 2018. С. 101-107.
3. Котов Е. В. Формальний аналіз дискурсу. *Політичне життя*. № 1, 2021. С. 25-30.

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз:

4. Kotov E. Probable ways to formalize the study of political discourse. *Politics and Knowledge: New Trends in Social Research*. FILOdiritto Proceedings, Bolona, 2020. P.224-230 (Web of Science - under indexation).
5. Kotov E. Some comments on the algorithm of automatic analysis of political discourse *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Svazek 7. 6 vydání. S. 116-120.

Праці, що додатково відображають наукові результати:

6. Котов Е. В. Деякі теоретично-практичні аспекти застосування дискурс-аналізу в політичній сфері. Матеріали *III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики*. Дніпро: СДП «Охотнік», 2018. С. 107-109.
7. Котов Е. В. Можливості та обмеження аналізу політичного дискурсу за допомогою пост структуралістської методології дискурс-аналізу. *Наука, освіта, суспільство: реалії, виклики, перспективи: зб. матеріалів конференції*. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2019. Т1. С. 32-34.

8. Котов Є. В. Десуб'єктивація політичного процесу крізь призму дискурсивного аналізу. *Збірник матеріалів наукового семінару «Формування наукової траєкторії магістрів та аспірантів»*. Вінниця, 2020. С. 37-40.